

«Κορασιακά» και «Θηλεοκομεία»: Η εκπαίδευση των θηλέων στην Κύπρο

Μαρία Μιχαηλίδου

Εισαγωγικά

Για να φθάσει στο σημερινό επίπεδο η εκπαίδευση των κοριτσιών στην Κύπρο και να μπορούν τα κορίτσια να κατακτούν ακαδημαϊκά προσόντα, έγιναν συνεχείς προσπάθειες και δυναμικοί αγώνες και η εκπαίδευσή τους πέρασε από πολλά στάδια μεταβολών και αλλαγών, αντιμετωπίζοντας πολλές δυσκολίες, υπερπηδώντας διάφορα εμπόδια, έως ότου επιτευχθεί η εξίσωση με την εκπαίδευση των αγοριών, αφού πια η εκπαίδευση βασίζεται στο ίδιο αναλυτικό πρόγραμμα, προσφέρεται στο ίδιο ωρολόγιο πρόγραμμα και η φοίτηση φυσικά, είναι κοινή.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθούμε και στις δυσκολίες που έχει αντιμετωπίσει η εκπαίδευση των νηπίων, ώσπου να φθάσει στο σημερινό υψηλό επίπεδο. Η κοινωνιολογική ερμηνεία είναι βέβαια απαραίτητη. Η μέριμνα για τα κορίτσια και κυρίως για τη μόρφωσή τους ερχόταν μετά από τις ανάγκες για τα άρρενα παιδιά, για τα οποία υπήρχε προτεραιότητα και κατ' αναλογία, η ιεράρχηση των αναγκών για την εκπαίδευση των νηπίων ερχόταν σε πολύ κατώτερη θέση έναντι των μεγαλύτερων παιδιών και δη των αρρένων. Έτσι για πολλές δεκαετίες δεν υπήρχε προδημοτική εκπαίδευση, παρά μόνο φιλόνομη φροντίδα και φύλαξη, αν υπήρχε και αυτή...

«Ίνα μη γράφωσι ραβασάκια»

Θα καταβληθεί προσπάθεια να περιγραφεί διαχρονικά η ιστορία της εκπαίδευσης των κοριτσιών στην Ελλάδα και στην Κύπρο, με έμφαση στους κυριότερους σταθμούς της, αφού πρώτα επισημανθούν οι λόγοι που οδήγησαν στην καθυστέρηση της γυναικείας εκπαίδευσης, έναντι της αντίστοιχης των αρρένων.

Οι κυριότεροι, ασφαλώς, λόγοι αυτής της καθυστέρησης υπήρξαν οι αντιλήψεις που επικρατούσαν στα χρόνια της μακραίωνης σκλαβιάς στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Προκαταλήψεις αλλά και οικονομικοί λόγοι δεν επέτρεπαν ούτε τη γυναικεία εκπαίδευση, ούτε φυσικά τη γυναικεία χειραφέτηση. Αλλά και ύστερα από την απελευθέρωση στην Ελλάδα και μετά την έλευση των Άγγλων στην Κύπρο, η θέση της γυναίκας στην κοινωνία δεν ήταν καθόλου τιμητική. Για δεκαετίες η γυναίκα συνέχισε να ζει στη σκιά του άνδρα,

στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής, περιορισμένη από τις αυστηρές αρχές της οικογένειας, σε ρόλο βοηθητικό, κάποτε φιλόνητο και υπεύθυνο μόνο στα του οίκου της και ίσως κάποτε σε δράσεις κάποιου κοινωφελούς έργου.

Για λόγους ηθικής τάξης δεν επιτρεπόταν στο νεαρό κορίτσι και στη γυναίκα να έρχεται σε επικοινωνία με τους άνδρες κι ούτε μπορούσε να συγχάζει σ' ένα μέρος, στο οποίο ήταν μαζεμένα τόσα αγόρια, όπως ήταν το σχολείο. Γι' αυτό η πλειονότητα των κοριτσιών έμενε μακριά από την εκπαίδευση των αγοριών. Αλλά και σε ξεχωριστά εκπαιδευτήρια τα κορίτσια δεν μπορούσαν να φοιτήσουν για οικονομικούς λόγους, λόγω της γενικότερης ένδειας και των πολύ περιορισμένων κρατικών πόρων, που είχαν ως αποτέλεσμα το κράτος να μην μπορεί να ιδρύσει τέτοια σχολεία. Ο λαός ήταν γεμάτος προλήψεις και προκαταλήψεις και ήταν ισχυρή η νοοτροπία των ανδρών, πως η γυναίκα δεν έχει χρεία μόρφωσης, το δε οργανωμένο ελληνικό κράτος δεν έκανε έντονες και συντονισμένες προσπάθειες για να καταπολεμηθούν οι ιδέες και οι προκαταλήψεις αυτές (Γληνός, 1925: 50).

Εξάλλου η γυναικεία εκπαίδευση υστερούσε έναντι εκείνης των αρρένων, γιατί δεν υπήρχε επιτακτική ανάγκη για τη μόρφωση των κοριτσιών, αφού δεν θα αξιοποιούσαν τη μόρφωσή τους για βιοποριστικούς σκοπούς αργότερα. Και δεν θα χρησίμευε η μόρφωση για βιοπορισμό, γιατί η Πολιτεία δεν αναγνώριζε δικαιώματα στις κοπέλες και δεν θα τις αξιοποιούσε ως υπαλλήλους σε καμία κρατική υπηρεσία (Γληνός, 1925: 42). Αλλά ούτε για ιδιωτική επαγγελματική απασχόληση δεν γινόταν λόγος. Η προσφορά εργασίας προς τη γυναίκα εκτός της οικίας της ήταν κάτι το ανέφικτο.

Ένας άλλος λόγος, που σήμερα φαίνεται άτοπος, εκπηγάζει και αυτός από την ηθική αντίληψη της τότε κοινωνίας. Πίστευαν δηλαδή, πως μαθαίνοντας το κορίτσι γράμματα, θα γινόταν πιο ατίθασο και θα διευκολυνόταν με αυτόν τον τρόπο και η αισθηματική αλληλογραφία. Αναφέρεται σχετικά ότι «έως το πρώτον τέταρτον του 19ου αιώνα οι γονείς δεν επέτρεπαν να μαθαίνουν οι κορασίδες γράμματα, ίνα μη γράφωσι ραβασάκια» (Σολομωνίδης, 1962: 224).

Στις αρχές του 18ου αιώνα ο μεγάλος διαφωτιστής Αδαμάντιος Κοραής γράφει στους Σμυρναίους: «Δράξασθε Παιδείας, μη ποτέ οργισθή Κύριος και απολείσθε εξ οδού δικαίας» (Δαβίδ, Ψαλμός Β' 12) και αναφέρει, πως μόνο τέσσερις γυναίκες ήξεραν να γράφουν και να διαβάζουν σε ολόκληρη τη Σμύρνη, στην οποία ανθούσαν τότε τα Γράμματα (Σολομωνίδης, 1962: 223).

Βέβαια κάποιες προσπάθειες για να δημιουργηθεί εκπαίδευση θηλέων δεν έλειψαν ούτε και στην περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης. Μέσα στο αίμα και τη φωτιά το ξεσηκωμένο Γένος αναλογίστηκε πόσο απαραίτητη προϋπόθεση είναι η παιδεία για τη σύσταση ενός νέου κράτους. Από τα πρώτα χρόνια του Αγώνα, βρίσκουμε κείμενα που διακηρύττουν τις ιδέες των αγωνιστών για

την παιδεία. Ήδη σε μια προκήρυξη της Πελοποννησιακής Γερουσίας διαβάζουμε τα εξής: «Μην αμελήσετε την παιδείαν των αγαπητών σας τέκνων, αργένων τε και θηλέων, μην αγωνίζεσθε δια να τους αφήσετε κληρονομίαν χρημάτων, αλλά δαπανήσατε [...] χρήματα διά να τους προμηθεύσετε τον αληθή και άσυλον θησαυρόν της παιδείας...»¹.

«Σχολείον διά τα κοράσια»

Το 1825 λειτούργησε το αλληλοδιδασκτικό «σχολείον διά τα κοράσια» στον Παρθενώνα, με δάσκαλο τον Νικήτα Νικητόπουλο. Από σχετική Έκθεσή του πληροφορούμαστε και τα εξής: «Αι Παρθένοι, αίτινες ήδη σπουδάζουσιν είναι 52 [...] Το πρωί σπουδάζουσιν το γράψιμον καλλιγραφικώς, είτα την ανάγνωσιν- όλα τα μαθήματά των εσύνθεσα εις την ομιλουμένην γλώσσάν μας [...]»².

Το τέλος του Αγώνα βρίσκει την Ελλάδα εξαντλημένη από κάθε μέσο και ίδρυμα, χωρίς να λειτουργεί κανένα σχολείο. Ο πρώτος Κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας θα προσπαθήσει να θέσει τα θεμέλια της πνευματικής ανάπτυξης, χωρίς να έχει βοήθεια από οπουδήποτε και χωρίς να έχει υπάρξει καμία σχετική προπαιδεία. Τον Ιούλιο του 1830 ιδρύεται στην Αίγινα το πρώτο Διδασκαλείο, για να εκπαιδευτούν δάσκαλοι, χωρίς το ίδιο να διαθέτει κανέναν δάσκαλο (Τζουμελέα & Παναγοπούλου, 1933).

Πρέπει να αναφερθεί πως από τα πρώτα χρόνια μετά την απελευθέρωση στην κυρίως Ελλάδα η γυναικεία εκπαίδευση άρχισε να εξαπλώνεται δειλά-δειλά και στην Κύπρο. Ο Λεόντιος Κληρίδης, μαθητής του Θεόφιλου Καΐρη, με την κόρη του Σαπφώ Λεοντιάδα, ήλθαν στην Κύπρο και σε πολλά μέρη ίδρυσαν τα πρώτα σχολεία. Τη Λεοντιάδα, πολύ αργότερα, τη βρίσκουμε κατά το 1871-73, να διδάσκει στο Παρθεναγωγείο Φανερωμένης στη Λευκωσία.

Έναν χρόνο μετά την ίδρυσή του, το 1860, το Παρθεναγωγείο Φανερωμένης λειτούργησε με μία δασκάλα, προερχόμενη από την Αθήνα, την Αρσακειάδα Ερατώ Καρύκη και με 115 μαθήτριες, κυρίως κόρες της εύπορης και ανώτερης κοινωνικής τάξης. Αργότερα διορίστηκαν οι επίσης Αρσακειάδες αδελφές Καρολίνα και Μαρία Σμόλτζε (1864-68) και κατόπιν η Αρσακειάδα Άννα Τζεκούρη (1869-71). Ακολούθησε η Ευπραξία Θεοχαρίδου (1871-73), η οποία σπούδασε στη Σμύρνη.

Στο Παρθεναγωγείο Φανερωμένης οι μαθήτριες διδάσκονταν ανάγνωση, γραφή, θρησκευτικά και χειροτεχνήματα. Πρώτη διευθύντρια του Παρθεναγωγείου υπήρξε η Ευπραξία Θεοχαρίδου. Το σχολείο λειτούργησε με 8 τάξεις.

1. Προκήρυξη Πελοποννησιακής Γερουσίας 27 Απριλίου 1822.

2. Έκθεση Ν. Νικητοπούλου, Αθήνα 3 Ιανουαρίου 1826, (στο Σουρμελή, 1834: 126)

Αργότερα οι τάξεις έγιναν 9, οι οποίες αντιστοιχούσαν με δτάξιο δημοτικό και 3τάξιο Παρθεναγωγείο (Ελληνικό).

Το 1903 ιδρύεται στο Παρθεναγωγείον Φανερωμένης και το Διδασκαλείον Θηλέων Φανερωμένης, στο οποίο θα εκπαιδεύονταν οι μέλλουσες δασκάλες. Το 1906 το Παρθεναγωγείο Φανερωμένης διαχώρισε επίσημα το δημοτικό σχολείο από το ανώτερο σχολείο Μέσης Εκπαίδευσης.

Στη Λάρνακα ιδρύθηκε την ίδια εποχή με το Παρθεναγωγείον Φανερωμένης, το «Παρθεναγωγείον Σκάλας» με πρώτη δασκάλα τη Μαριγώ Νικολαΐδου και το 1869 ιδρύθηκε το «Παρθεναγωγείον Λάρνακος» με πρώτη διευθύντρια τη Διαλεκτή Μιχαλοπούλου. Αρσακειάδες δασκάλες δίδαξαν επίσης στο Παρθεναγωγείον Λεμεσού, όπως η Μαριγώ Λαζαρίδου, η Ελένη Έβερετ-Καραγεωργιάδου και η Ελένη Αντωνιάδου (1861-1878) (Χριστοδουλίδης, 1966).

Η «κάπως δυστροπούσα κοινή γνώμη»

Ο πρώτος Κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας αντιλαμβανόταν πλήρως τη σημασία της γυναικείας εκπαίδευσης και συνειδητοποιούσε το πρόβλημα από την έλλειψή της. Γι' αυτό και έκανε πολλές προσπάθειες για να ιδρύσει σχολεία για τα κορίτσια. Σχετικά με την προσπάθειά του αυτή ο Λ. Βελέλης τονίζει με έμφαση τα εξής: «...το βραχύ διάστημα της διοικήσεώς του δεν του επέτρεψε να φέρει εις πέρας και αυτήν την επιχείρησιν, ως επίσης τον εμπόδιζε να διοργανώσει την εκπαίδευσιν των κορασίων, υπέρ της οποίας δια των ρητόρων της κυβερνήσεως ήρχισεν από τα μέσα του 1829 να προπαρασκευάζεται η κάπως δυστροπούσα κοινή γνώμη» (Βελέλης, 1908: 187). Αυτή η «κάπως δυστροπούσα κοινή γνώμη» ήταν φυσικά των ανδρών, οι οποίοι κατείχαν όλες τις δημόσιες θέσεις, κράτησε αρκετά χρόνια ακόμα και συνέχισε να θέτει στο κοινωνικό περιθώριο τις γυναίκες, αφού δεν είχαν, όχι μόνο ίσες ευκαιρίες με τους σύγχρονους τους άνδρες, αλλά δεν απολάμβαναν κανένα ατομικό ανθρώπινο δικαίωμα.

Το 1834 υπογράφηκε το πρώτο διάταγμα για τη δημοτική εκπαίδευση, το οποίο όμως δεν εφαρμόστηκε ποτέ απόλυτα, τουλάχιστον μέχρι το 1929. Το διάταγμα ανέφερε ρητώς: «όλοι οι εις Δήμον έχοντα σχολείον δημοτικόν ανήκοντες παίδες, από του 5ου συμπεριλαμβανομένου μέχρι και του 12ου έτους της ηλικίας των, χρεωστούν να φοιτώσιν εις το σχολείον»³.

Με το διάταγμα αυτό επιτρεπόταν στο δημοτικό σχολείο η συμφοίτηση και των δύο φύλων. Όμως, το άρθρο 58 του ίδιου νόμου συμπληρωνόταν με την εξής επεξήγηση, μήπως κακοφανεί στους άρρενες υπεύθυνους που θα τον ερ-

3. Νόμος της 18ης Φεβρουαρίου 1834.

μήνευαν και φυσικά θα τον εφάρμοζαν: «[...] τα σχολεία των κορασίων, όπου τούτο είναι δυνατόν, πρέπει να είναι χωριστά από τα των παιδιών, να προΐστανται δε αυτών διδασκάλισσαι»⁴.

«Κορασιακά και θηλεοκομεία»

Στη Σμύρνη, επίσης το 1834, ιδρύεται το πρώτο Παρθεναγωγείο. Εκεί τα Παρθεναγωγεία, και πολύ λογικά, ονομάζονταν στην αρχή «κορασιακά» και «θηλεοκομεία», ονομασίες, που ίσως μας φαίνονται σήμερα αστείες, αλλά δεν περιέχουν κανένα σεξιστικό και απελευθερο μήνυμα, γι' αυτό και έχουν επιλεγεί ως τίτλος της παρούσας μελέτης. Ως προς την ονομασία των σχολείων θηλέων ο Π. Περσιάνης, κρίνοντας τη δυσμενή διάκριση της γυναίκας από την επικρατούσα κοινωνική αντίληψη στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού, τονίζει emphatically πως κατά πρώτο λόγο οφειλόταν στην Ανδροκρατία και στη β' από τις οκτώ επιμέρους επεξηγήσεις αναφέρει ακριβώς τα πιο κάτω: «υπάρχει μεγάλη έμφαση στην παρθενία της γυναίκας πριν από τον γάμο. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα σχολεία των κοριτσιών ονομάζονταν «παρθεναγωγεία» και όχι «θηλεαγωγεία» κατά το «αρρεναγωγεία» (Περσιάνης, 1998: 25). Και συνεχίζοντας την αναφορά μας στην κοσμοπολίτισσα Σμύρνη, διαβάζουμε τους στίχους αυτούς μιας πικραμένης κόρης για την τότε έλλειψη ενός γυμνασίου για κορίτσια: «Ω, αίσχος! / Κι υποφέρομεν να είμεθα Σμυρναίαι / και να λεγώμεθα κι ημείς της εποχής μας νέαι / χωρίς καν εν γυμνάσιον νάχωμεν νεανίδων / χωρίς καν να τρεφώμεθα μετά χρηστών ελπίδων» (Σολομωνίδης, 1962).

Όπως είναι φανερό από το πιο πάνω Διάταγμα, η δαπάνη για την εκπαίδευση των κοριτσιών είχε ανατεθεί στους δήμους και για να πληρώσουν αγόγγυστα, το Υπουργείο τούς παρακινεί διακηρύττοντας «πως το κοράσιον που μορφώνεται και θυγάτηρ έσται φιλοστοργότερα και σύζυγος μάλλον περιζήτητος και μήτηρ αξιοτιμότερα και οικονόμος χρησιμότερα» (Καραγιαννοπούλου-Δούκα, 1967: 156). Παρόμοια και ανάλογα επιχειρήματα υπέρ της μορφωμένης κόρης διαβάζουμε και στον κυπριακό τύπο της εποχής, όπου δηλώνονται ρητώς οι μέγιστες αρετές που θα πρέπει να διαθέτει μια κόρη και δεν είναι άλλες από τη σεμνότητα, τη σωφροσύνη, τη σιγή, την τιμιότητα, την εργατικότητα, την αφοσίωση που θα επιδείξει στον σύζυγο και στα παιδιά της και κυρίως η τιμιότητα και η ηθικότητα. Αυτά όλα τα χαρίσματα θα τα αποκτήσει με την εκπαίδευση και «άσκοπος πολυτέλεια, πάσα μόρφωσις ξένη προς τα καθήκοντά της» και προς τις θεμελιώδεις αρετές της σεμνότητας και της ηθικότητας. Ακόμα και ο κατά τα άλλα ευπαιδευτος Χ. Μαραθεύτης, στη Λογοδοσία του το 1911, τονί-

4. Νόμος της 18ης Φεβρουαρίου 1834.

ζει τις καθαρά γυναικείες αρετές που θα προσφέρει στα θήλα η εκπαίδευση, γιατί είναι «Ανάγκη να εισαχθή εν αυτοίς η μαγειρική, η ραπτική, η κοπτική, το ομοιόμορφον της στολής των μαθητριών και εντός και εκτός της σχολής, μετά τοιαύτης αυστηρότητος, ώστε και αύται αι μητέρες να αναγκασθώσι να συμμορφωθώσι προς τας διατάξεις της σχολής. Προ τούτου όμως ανάγκη αι διδασκάλισαι πρώται να δώσωσι το καλόν παράδειγμα» (Μαραθεύτης, 1911). Αντιλαμβανόμαστε την αυταρχική νοοτροπία της εποχής για τη γυναίκα, είτε ήταν μαθήτρια, είτε μητέρα, είτε και εκπαιδευτικός.

Το 1912-13 προσκλήθηκαν στην Κύπρο από την κυβέρνηση δύο γνωστοί και καταξιωμένοι Άγγλοι εμπειρογνώμονες, οι J. Talbot και F. Cape, οι οποίοι περιήλθαν όλη την Κύπρο, είδαν και μελέτησαν τα θέματα της εκπαίδευσης και έκαναν πολλές και ουσιαστικές παρατηρήσεις στην εισηγητική έκθεση που ετοίμασαν. Το 1915 η κυβέρνηση προχώρησε σε μεγαλύτερη δραστηριοποίηση σχετικά με την εκπαίδευση των κοριτσιών, υλοποιώντας τις σχετικές εισηγήσεις των δυο εμπειρογνομόνων. Έτσι ιδρύθηκαν ξεχωριστά σχολεία θηλέων σε όλα τα χωριά, στα οποία υπήρχαν τουλάχιστον 30 κορίτσια ηλικίας δημοτικού σχολείου.

«Περί Σχολείων Κορασίων»

Ιστορικό και παιδαγωγικό ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο *Οδηγός της Διδασκαλίας* του Γ. Κωνσταντινίδη, ο οποίος αφιερώνει ιδιαίτερο κεφάλαιο για το πώς πρέπει να διδάσκονται τα κορίτσια με την τότε ακμάζουσα Αλληλοδιδασκτική Μέθοδο. Το κεφάλαιο έχει ως τίτλο «Περί σχολείων κορασίων» (Κωνσταντινίδης, 1873: 103-105) και αναφέρει: «Επειδή ούτε ιδιαίτερος οδηγός προς χρήσιν των σχολείων των κορασίων υπάρχει, ούτε εν τω παραδεδεγμένω σημειούται τι περί τούτων, θεωρώ αναγκαίον να επιτάξω συντόμους τινάς οδηγίας χάριν των διδασκαλισών». Στο τέλος του *Οδηγού* δημοσιεύεται το εβδομαδιαίο πρόγραμμα του σχολείου των κορασίων. Οι ατέλειές του, οι πάμπολλες εργάσιμες ώρες, χωρίς να λογαριάζουμε τις ώρες της κατ' οίκον εργασίας και η μονοτονία των μαθημάτων είναι χαρακτηριστικές.

Όση πρόοδο και αν σημείωσε στα χρόνια αυτά η γυναικεία εκπαίδευση, η οποία ξεκίνησε από το μηδέν, πάλι όμως υστερούσε από εκείνη των αγοριών και στον αριθμό των σχολείων και στην ποσότητα των μαθημάτων και φυσικά στο μορφωτικό αποτέλεσμα. Η γυναικεία εκπαίδευση παρέμενε μη υποχρεωτική, και έτσι πολλά κορίτσια έμεναν εντελώς αγράμματα. Οι δε γυναίκες του λαού της υπαίθρου καμιά μόρφωση δεν μπορούσαν να λάβουν. Η δημοτική εκπαίδευση για τα κορίτσια κατόρθωσε πολύ πιο λίγα από την εκπαίδευση των αρρένων, γιατί στα 681 Παρθεναγωγεία δίδασκαν μόνο απόφοιτες του Αρσα-

κειού των οποίων τη μόρφωση αμφισβητούσε και ο ίδιος ο διευθυντής τους: «Ουσιωδώς υπολοιπομένων της των αρρένων αποφοίτων» (Γληνός, 1925: 52).

Εξάλλου και τα κορίτσια των αγροτών στην Κύπρο, είχαν οπωσδήποτε λιγότερες ευκαιρίες μόρφωσης για κοινωνικούς, οικονομικούς και κυρίως ηθικούς λόγους. Οι αγρότες προτιμούσαν να είναι οι θυγατέρες τους στο σπίτι, να κάνουν οικιακές εργασίες και όταν υπήρχε ανάγκη περισσότερων εργατικών χεριών, αφού επρόκειτο για γεωργική κοινωνία και οικονομία, να τις παίρνουν στα χωράφια για το μάζεμα των καρπών, τον θερισμό και σε ό, τι άλλο μπορούσαν να τους βοηθήσουν.

Σχετική πρόοδος στην εκπαίδευση των θηλέων στην Κύπρο σημειώνεται στα 1898, όταν το Αναλυτικό Πρόγραμμα γίνεται ενιαίο και κοινό και για τα αγόρια και για τα κορίτσια στο δημοτικό σχολείο.

Ένα νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα κυκλοφόρησε στην Κύπρο το 1935, στο οποίο συνεχίζει να δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στα εργόχειρα, στη ραπτική, πλεκτική κ.λπ. Στο Αναλυτικό αυτό Πρόγραμμα διαβάζουμε, μεταξύ διαφόρων οδηγιών, και τα εξής: Μοναδική μέθοδος διδασκαλίας των κοριτσιών για αρκετά χρόνια τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Κύπρο παρέμεινε η Αλληλοδιδασκτική, κατά την οποία, πολλές μαθήτριες με έναν μόνο δάσκαλο ή δασκάλα, μάθαιναν τα πρώτα γράμματα με το να διδάσκει η μια την άλλη και κυρίως διδάσκονταν από τις πρωτόσχολες, τις καλύτερες δηλαδή μαθήτριες, οι οποίες αναλάμβαναν θέση βοηθών δασκάλων κατά κάποιον τρόπο (Περσιάνης & Πολυβίου, 1992: 134).

Μια στατιστική έρευνα του 1889 στην Ελλάδα αναφέρει πως το ποσοστό των θηλέων μαθητριών ήταν το 4,8% των κατοίκων, με συνολικό αριθμό 18.986 θήλεα, έναντι 77.815 αρρένων μαθητών. Και η διαφορά παραμένει ακόμα πολύ αισθητή.

Αλλά και στην Κύπρο οι αναλφάβητες κοπέλες ήταν πολύ περισσότερες από τους άρρενες της ηλικίας τους και έως το 1930 ο αριθμός των αγράμματων γυναικών ήταν πολύ μεγαλύτερος από εκείνον των ανδρών, όπως δείχνει καθαρά και η πιο κάτω στατιστική ανάλυση που παρουσιάζουν τα Κρατικά Αρχεία του 1911, 1921 και του 1931:

	1911	1921	1931
Ανδρες	79,99%	50,37%	40,91%
Γυναίκες	93,22%	78,18%	67,58%

Αδικία στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία αντιμετώπισαν και οι δασκάλες στην Κύπρο, και στους όρους εργασίας τους και στη μισθοδοσία τους

από την αποικιοκρατική κυβέρνηση. Στις παντρεμένες δασκάλες δεν επέτρεπαν μόνιμο διορισμό, ή, όταν ανακοίνωναν τον επικείμενο γάμο τους, τις εξανάγκαζαν να παραιτηθούν. Γι' αυτό και πολλές δασκάλες παρέμεναν ελεύθερες ή παντρεύονταν σε μεγάλη ηλικία. Εξάλλου στον «Κώδικα Σχολείων Λευκωσίας» του 1885 φαίνεται καθαρά και η ανισότητα στη μισθοδοσία τους. Οι άρρενες δάσκαλοι αμείβονταν από 24 έως 36 λίρες τον χρόνο, ενώ ο μισθός των διδασκαλισσών ήταν από 12 έως 24 λίρες τον χρόνο.

Το 1894 εκδίδεται στη Λάρνακα το πρώτο παιδικό-εφηβικό λογοτεχνικό βιβλίο από τη δασκάλα Βιργινία Οικονομοπούλου, η οποία καταγόταν μάλλον από τη Σμύρνη, με τον τίτλο *Λευκάνθεμα* και με υπότιτλο: *Ποιήσεις Πρωτότυποι – Παιδαγωγικά. Προς παιδαγωγικήν μόρφωσιν της Νεότητος αμφοτέρων των γενών*. Όποιος μείνει μόνο στο εξώφυλλο μπορεί να θεωρήσει πως πλέον τα δύο φύλα έχουν εξισωθεί πλήρως. Αλλά οποία απογοήτευση, όταν υπάρχει «Μέρος Α' προς παιδαγωγικήν μόρφωσιν των θηλέων» και «Μέρος Β' προς παιδαγωγικήν μόρφωσιν των αρρένων». Και αυτή η ποίηση έπρεπε να προσφέρεται ξεχωριστά στα δύο φύλα.

Το 1875 ο Υπουργός Παιδείας της Ελλάδος Δ. Πετρίδης όρισε τα δημοτικά σχολεία να έχουν τέσσερις τάξεις (κοινά) και έξι τάξεις, όπως υφίστανται και σήμερα. Για την εκπαίδευση των θηλέων όρισε να γίνεται σε ξεχωριστά εκπαιδευτήρια, όπου υπήρχαν δασκάλες. Όπου δεν υπήρχαν δασκάλες επιτρεπόταν, εξ ανάγκης, η συνεκπαίδευση. Τα κορίτσια διδάσκονταν τα ίδια μαθήματα με τα αγόρια στα δύο αυτά είδη της δημοτικής εκπαίδευσης και επιπρόσθετα τα μαθήματα της ραπτικής, ποικιλικής, πλεκτικής, «την τέχνην του παρασκευάζειν εδέσματα» και στοιχειώδεις γνώσεις οικιακής οικονομίας.

Στην Κύπρο το 1896 ορίστηκε τελεσίδικα το δημοτικό σχολείο να έχει έξι τάξεις και το γυμνάσιο άλλες έξι. Κάτι που στην Ελλάδα καθιερώθηκε μόλις το 1930.

Στο πρώτο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Συνέδριο, το οποίο πραγματοποιήθηκε από τις 31 Μαρτίου έως τις 4 Απριλίου του 1904, ένα από τα συζητηθέντα θέματα ήταν και η γυναικεία αγωγή. Αποφασίστηκε «η Μεταρρύθμιση των Παρθεναγωγείων, όπως παρέχουν ταύτα αγωγήν σύμφωνον προς τας ελληνικάς παραδόσεις και προς τον προορισμόν της γυναικός εν τη οικογένεια και τη κοινωνία» (Περσιάνης & Πολυβίου, 1992: 293). Είναι αξιοσημείωτο πως στο πρώτο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Συνέδριο, πήραν ενεργό μέρος και δύο κύριες εκπαιδευτικοί και μάλιστα ως εισηγήτριες. Ήταν η Ελένη Χρήστου, τότε διευθύντρια του Ανώτερου Παρθεναγωγείου Φανερωμένης και του Διδασκαλείου Θηλέων Λευκωσίας και η Πολυξένη Λοϊζιάς, διευθύντρια του Παρθεναγωγείου Λεμεσού. Η Ελένη Χρήστου είχε εκλεγεί γραμματέας του Τμήματος Γυναικείας Αγωγής του Συνεδρίου. Και οι δύο υπέβαλαν υπομνήματα προς το Συνέδριο με θέματα, της Ελένης Χρήστου, το νηπιαγωγείο, την προσάρτηση τμήματος επαγγελματικού στα ανώτερα παρθεναγωγεία και τη μεταρρύθμιση

του προγράμματος των διδασκαλείων θηλέων, και της Πολυξένης Λοϊζιάδος, την ανύψωση της γυναίκας ως μητέρας και παιδαγωγού κατ' οίκον και στα σχολεία, την ίδρυση πρακτικών βιοτεχνικών σχολών και την υποχρεωτική φοίτηση των θηλέων.

Η απόλυτη διδακτική μέθοδος, η Αλληλοδιδασκική δίνει, με το πέρασμα του χρόνου, τη θέση της στη Συνδιδασκική, με αρκετές ευκαιρίες αυτενέργειας. Εξάλλου σταδιακά οι εκπαιδευτικοί άρχισαν να ταξιδεύουν και να μετεκπαιδεύονται στην Ευρώπη, κυρίως στη Γερμανία, απ' όπου μετέφεραν στον Ελλαδικό χώρο, νέες μεθόδους και νέες παιδαγωγικές και διδακτικές εμπειρίες. Καινούργιες διδακτικές μέθοδοι δοκιμάστηκαν, όπως η Ερβαρτιανή, για την οποία πολύ χαρακτηριστικά είχε γραφεί πως «το έτος 1884 και ο τελευταίος Έλλην δημοδιδάσκαλος είχε ασκηθεί εις το Ερβαρτιανόν σύστημα» (Καραγιαννοπούλου-Δούκα, 1967: 157). Αρκετά αργότερα (1917) ήρθε να πάρει τη θέση του Ερβαρτιανού συστήματος το «Σχολείο Εργασίας» και η μέθοδος του G. Kerschenteiner έγινε γνωστή σε όλους.

Στην Κύπρο ξεχώρισαν πολλές φωτεινές προσωπικότητες διδασκαλισσών και διευθυντριών των Παρθεναγωγείων, οι οποίες είτε σπούδασαν και εργάστηκαν στην Ευρώπη, στην Αθήνα, στην Κωνσταντινούπολη, στη Σμύρνη και την Αλεξάνδρεια. Τέτοιες μεγάλες μορφές των Γραμμάτων και ειδικότερα της εκπαίδευσης ασφαλώς υπήρξαν η Σαπφώ Λεοντιάς, η Περσεφόνη Παπαδοπούλου, η Πολυξένη Λοϊζιάς, η Αθηναΐς Λανίτου, η Ελένη Αυτονόμου, η Ευγενία Παλαιολόγου – Πετρώνδα, η Ελένη Χρήστου, η Μαρία Ιωάννου, η Αντιγόνη Μιχαηλίδου κ.ά.

Το 1929, με τον νόμο 4397 του υπουργού Παιδείας Κ. Γόντικα, καταργήθηκαν τα κοινά τετρατάξια δημοτικά και επετράπη και επισήμως η συμφοίτηση των δύο φύλων. Ο Γόντικας στη σχετική έκθεσή του αναφέρει: «Η ύπαρξις χωριστών σχολείων θηλέων και αρρένων είναι πολυτέλεια, την οποία δεν ήτο δυνατόν να βαστάσσουν οι οικονομικώς ασθενείς ώμοι του κράτους» (Τζουμελέα & Παναγοπούλου, 1967). Έτσι, τουλάχιστον στη δημοτική εκπαίδευση, από το 1929 λύθηκε το πρόβλημα και έγινε γενική και υποχρεωτική η εκπαίδευση των κοριτσιών. Το 1930 ορίστηκαν δύο εξαετείς κύκλοι στην εκπαίδευση και ο πρώτος ήταν οπωσδήποτε υποχρεωτικός και για τα κορίτσια.

Στην Κύπρο η συμφοίτηση των δύο φύλων στο δημοτικό σχολείο ήταν κάτι, το οποίο έγινε από μόνο του εκεί όπου υπήρχε μικρός αριθμός κοριτσιών στα χωριά και αργότερα παντού, όταν παράλληλα με τα Παρθεναγωγεία είχαν δημιουργηθεί και μικτά δημοτικά σχολεία. Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση όμως και περισσότερο στην ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση, τα κορίτσια είχαν απείρως μεγαλύτερες δυσκολίες και εμπόδια να αντιμετωπίσουν, με μεγαλύτερο σκόπελο την κοινή γνώμη, η οποία πολλές φορές, αν όχι συνεχώς, τας-

σόταν κατά της εξόδου του κοριτσιού από την οικογενειακή εστία και την είσοδό του στην αρχή στα γυμνάσια αρρένων και κατόπιν στο Πανεπιστήμιο.

Στα πρώιμα εκπαιδευτικά χρόνια η ίδρυση γυμνασίων θηλέων ήταν αδύνατη και για οικονομικούς λόγους. Γι' αυτό δημιουργήθηκαν το 1914 τα κρατικά αστικά σχολεία θηλέων, τα οποία ήταν κάτι ανάλογο προς τα τριτάξια Ελληνικά των αρρένων. Η μόρφωση που προσφερόταν όμως στα κρατικά αστικά ήταν καταφανώς κατώτερη από εκείνη των Ελληνικών σχολείων.

Από το 1900, ανεπίσημα και πολύ σποραδικά στην αρχή, τα κορίτσια φοιτούσαν και στα Ελληνικά σχολεία και στα Γυμνάσια αρρένων. Στα 1917 στην Αθήνα υπήρχαν πέντε ελληνικά σχολεία και ιδρύθηκαν και δύο γυμνάσια θηλέων. Στα 1928 στην ελληνική πρωτεύουσα τα γυμνάσια θηλέων αυξήθηκαν σε έξι.

Το 1919 αφομοιώθηκε ο τύπος του αστικού σχολείου με τα ανώτερα Παρθεναγωγεία, στα οποία η φοίτηση ήταν τετραετής. Σε αυτά τα Παρθεναγωγεία φοιτούσαν συνήθως τα κορίτσια που ήθελαν να πάρουν μια γενική μόρφωση, δεν ενδιαφέρονταν για πανεπιστημιακές σπουδές και προέρχονταν μάλλον από την εύπορη και ανώτερη κοινωνική τάξη.

Διά τα «ευγενή κοράσια»

Στην Κύπρο Ανώτερα Παρθεναγωγεία Θηλέων δημιουργήθηκαν από τα πρώτα Παρθεναγωγεία, τα οποία είχαν ιδρυθεί στη Λευκωσία, στη Λάρνακα και τη Λεμεσό, με διευθύντριες Αρσακειάδες, που ήρθαν στην Κύπρο, μετά από τις σπουδές τους στην Αθήνα. Οι πρώτες απόφοιτοι αυτών των Παρθεναγωγείων, των τριών πόλεων, διορίζονταν ως βοηθοί διδασκάλισσες. Ορισμένες από αυτές συνέχιζαν τη μόρφωσή τους πηγαίνοντας στην Αθήνα, τη Σμύρνη και την Κωνσταντινούπολη και όταν επέστρεψαν στην Κύπρο, διορίζονταν ως διευθύντριες των Παρθεναγωγείων.

Σε ορισμένα Παρθεναγωγεία με την πάροδο του χρόνου, όπως μας πληροφορεί ο Κλεόβουλος Μυριανθόπουλος (1946) πρόσθεταν ανώτερες τάξεις και σχημάτισαν τα Ανώτερα Παρθεναγωγεία και το Διδασκαλείον Θηλέων, οπότε η ανάγκη της φοίτησης στο Αρσάκειο Αθηνών σταμάτησε. Και όπως χαρακτηριστικά συμπεραίνει σε κείμενο της η Αντιγόνη Μιχαλίδου: «Αι απόφοιτοι του Διδασκαλείου με την διδασκαλίαν υπό ειδικών καθηγητών των παιδαγωγικών αποκτούσαι κλασσικήν και παιδαγωγικήν μόρφωσιν εσκορπίζοντο εις τας πόλεις και τα χωρία συντελούσαι ούτω εις την πνευματικήν μόρφωσιν και διαπαιδαγώγησιν της κορασιακής νεότητος» (Μυριανθόπουλος, 1946).

Στη Λευκωσία, όπως ήδη έχει αναφερθεί, το 1859 ιδρύθηκε το Παρθεναγωγείον Φανερωμένης, το 1902 το Παρθεναγωγείον Αγίου Αντωνίου από τον

Χαρ. Μαραθεύτη, διάσημο εκπαιδευτικό της εποχής, το 1922 ιδρύθηκε κοινοτικό παρθεναγωγείο και κατά τις χρονικές περιόδους 1889-1900 και 1923-43 λειτούργησε το Παρθεναγωγείο Αγίου Κασσιανού.

Στη Λεμεσό το πρώτο Παρθεναγωγείο ιδρύθηκε το 1911, το Β΄ Παρθεναγωγείο το 1923 και το Γ΄ το 1938. Στη Λάρνακα το Παρθεναγωγείο Σκάλας και το Ευρυβιάδειον Παρθεναγωγείον ενώθηκαν το 1906 και χωρίστηκαν και πάλι το 1929. Στην Πάφο-Κτήμα το 1880 ιδρύθηκε Παρθεναγωγείο. Στην Αμμόχωστο, το 1887 ιδρύθηκε Παρθεναγωγείο και το 1926 χωρίστηκε σε δύο σχολεία, όπου το δεύτερο λειτούργησε έως το 1941. Στην Κερύνεια το Παρθεναγωγείο λειτούργησε το 1887.

Ίδρυση Παρθεναγωγείων από ευεργέτες και φιλόανθρωπες οργανώσεις έχουν αρκετά, όπως είναι το σχολείο θηλέων στα Πέρα Ορεινής, το οποίο έκτισε ο Ν. Χριστοφίδης εγκατεστημένος στο Κάιρο, το «Ελένειον» στη Λευκωσία, το 1922 με δωρεά του Κωνσταντίνου Λοϊζίδη, στη μνήμη της κόρη του Ελένης, το Παρθεναγωγείο Λεμεσού με δαπάνη των Γενεθλίου Μιτέλλα, Αλέξανδρου Κυρβελίδη και Παναγή Ποταμίτη το 1912, το Ευρυβιάδειο Παρθεναγωγείο στη Λάρνακα με δαπάνη του Ευρυβιάδη και το Δημήτριο Παρθεναγωγείο στην Πάφο με ιδρυτή τον Δημήτριο Κωνσταντίνου.

Κατά τις πρώτες δεκαετίες της λειτουργίας τους τα Ανώτερα Παρθεναγωγεία, προορίζονταν για τα κορίτσια της πλέον εύπορης τάξης, «τα ευγενή κοράσια». Βέβαια αυτό έπαψε να υφίσταται με την άρροδο του χρόνου.

«Ξενίζουσα ημιμάθεια»

Οι αλλαγές στην κοινωνική ζωή που σημειώθηκαν σταδιακά και η μικρή διαφοροποίηση της κοινής γνώμης συνέτειναν στην παράλληλη δημιουργία με τα κρατικά σχολεία και ορισμένων ιδιωτικών σχολείων και σχολών, από ιδιωτική πρωτοβουλία. Η σχετική άδεια ίδρυσης και λειτουργίας αυτών των ιδιωτικών σχολών δινόταν από το κράτος, θεωρώντας ότι το αναλυτικό τους πρόγραμμα θα ακολουθούσε εκείνο των κρατικών σχολών. Πολλά από αυτά τα σχολεία ιδρύθηκαν από τη Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία (το έτος ίδρυσης της, το 1837), από το ζεύγος Hill, από ξένα Καθολικά Τάγματα, όπως του Αγίου Ιωσήφ, και από άλλους ιδιώτες.

Συγκεκριμένα στην Αθήνα, ιδρύθηκαν οι πιο κάτω ιδιωτικές Σχολές:

- Το Νηπιαγωγείον και Συνδιδασκτικόν Σχολείον, του Β. Δενδρολιβάνου
- Το Παρθεναγωγείον, του Αθ. Ορλάνδου (1863)
- Το Εκπαιδευτήριον Πηνελόπης Δρίτσου
- Το Εκπαιδευτήριον Ειρήνης Χρυσικοπούλου
- Το Παρθεναγωγείον Ι. Βαρνάβα (1864) κ.ά.

Ιδιαίτερα πρέπει να σταθούμε στο εκπαιδευτικό έργο της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας, γιατί υπήρξε ιδιαίτερα αξιόλογο και για πολλά χρόνια το μοναδικό.

Από την αρχή της ίδρυσής της η Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία πήρε στα χέρια της την εκπαίδευση των θηλέων και κυρίως προετοίμαζε τις νεαρές κοπέλες για να ασκήσουν το επάγγελμα της δασκάλας, φοιτώντας στα ανώτερα Παρθεναγωγεία της. Στα σχολεία της Εταιρείας υπήρχαν: 6 τάξεις πρότυπου δημοτικού σχολείου, 2 τάξεις ανώτερου Παρθεναγωγείου, και 3 τάξεις διδασκαλείου.

Υπήρχε ασφαλώς κατά το παρελθόν στην Ελλάδα, αλλά και στην Κύπρο, κυρίως στα αστικά κέντρα, η κατ' οίκον διδασκαλία για τη μόρφωση των εύπορων κοριτσιών, δηλαδή των κοριτσιών που ανήκαν στην ανώτερη τάξη. Αυτή η κατηγορία κοριτσιών δεν είχε ανάγκη να φοιτήσει ούτε στα αστικά, ούτε στα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια, αφού δεν είχε ανάγκη βιοπορισμού. Αρκούνταν, λοιπόν, στην κατά τα άλλα πενιχρή αυτή εκπαίδευση, η οποία προόριζε την κοπέλα αριστοκρατικής καταγωγής για το ρόλο της κοσμικής κυρίας, αφού πρώτα μάθαινε ορισμένες ξένες γλώσσες, μερική δυτική φιλολογία, λίγη μουσική, λίγη καλλιτεχνική ενημέρωση. Στις πλείστες των περιπτώσεων αγνοείτο η ελληνική γλώσσα και η ιστορία, καθώς και η εθνική αγωγή. Αυτό το ξένο ιδεώδες αγωγής καλλιιεργήθηκε και σε πολλά ιδιωτικά Παρθεναγωγεία, όπου επικρατούσε ένα ξενικό, προπαγανδιστικό ρεύμα. Στα σχολεία αυτά, όπως προσφυώς παρατήρησε ο Δημήτρης Γληνός, «υπήρχε ξενίζουσα ημιμάθεια» (Γληνός, 1925: 55).

Η ιδιωτική Εκπαίδευση στην Κύπρο

Στην Κύπρο γνωστότερες ιδιωτικές Σχολές με γλώσσα διδασκαλίας τα ελληνικά ήταν οι πιο κάτω:

- Αθηναΐδιον Γυμνάσιον Θηλέων, 1920 Λεμεσός
- Εμπορική Σχολή Σαμουήλ, 1924 Λευκωσία
- Εμπορικό Λύκειο, Λεμεσό 1931
- Εμπορική Σχολή Βαρωσιών, 1932
- Αγγλική Σχολή Τρικώμου, 1934
- Παγκύπρια Ακαδημία Θηλέων, 1937
- Εμπορικό Λύκειο Πάφου, 1941
- Σχολή Μιτσή, Λεμύθου 1912

Ιδιωτικές Σχολές με γλώσσα διδασκαλίας τα αγγλικά ήταν:

- Αγγλική Σχολή Λευκωσίας, 1900
- Αμερικανική Ακαδημία 1900 – Λάρνακα
- Αμερικανική Ακαδημία Θηλέων – Λευκωσία

- Σχολές Καλογραιών – St. Joheph's School – 1884 Λευκωσία/Λάρνακα
- Terra Santa School for Girls στη Λεμεσό/Αμμόχωστο
- Μελκονιάν – Αρμενική Σχολή, 1926

Γίνεται φανερό πως όσο περνούσαν τα χρόνια όλο και περισσότερα κορίτσια μορφώνονταν, αλλά και πάλι συναντούμε αρκετά διστακτικούς τους γονείς στο να επιτρέψουν στις θυγατέρες τους να ακολουθήσουν ανώτερες σπουδές. Το 1953 ο τότε Διευθυντής του Παγκυπρίου Γυμνασίου και του Γυμνασίου Φανερωμένης Κ. Σπυριδάκης προτρέπει τους γονείς μεταξύ πολλών άλλων και τα εξής στη Λογοδοσία του: «... είναι καιρός πλέον η Κυπρία κόρη να δοθή εις την κοινωνίαν με όλας τας δυνάμεις τας οποίας διαθέτει και να μη τας αχρηστεύη, όπως δυστυχώς υπήρξεν η τάσις μέχρι σήμερον.... Διότι η μορφωμένη και πνευματικώς εργαζομένη γυναίκα είναι εκείνη που θα δώσει μεγαλύτεραν ώθησιν εις την ανάπτυξιν της κοινωνίας, η οποία παραμένει άλλως περιωρισμένη και εις τας χείρας μόνον των ανδρών».

Εξάλλου, το 1968 υπουργός παιδεία τότε ο Κωνσταντίνος Σπυριδάκης σε διάλεξή του με τίτλο «το εν Κύπρω Εκπαιδευτικόν Σύστημα» δηλώνει και τονίζει την ανάγκη της ιδιωτικής επαγγελματικής εκπαίδευσης των θηλέων στο 10^ο γενικό συμπέρασμα του κεφαλαίου «Προοπτικά δια το μέλλον» με τα εξής: «Η ίδρυσις επαγγελματικών σχολών θηλέων ποικίλης φύσεως δέον επίσης να επιδιωχθή, διότι μόνον δια τοιούτων σχολών είναι δυνατή καταπολέμησις της ανεργίας των θηλέων αποφοίτων των γυμνασίων. Πάντα ταύτα εμπίπτουν εις τα σχέδια και τας προοπτικάς του Υπουργείου Παιδείας».

Πάντως παρά τις αντιξοότητες και τις περιπέτειες που συνέβησαν στη γυναικεία εκπαίδευση, η Ελλάδα έχει να παρουσιάσει, από τις λίγες πρώτες χώρες στην Ευρώπη, απόφοιτες Πανεπιστημίου. Η πρώτη πτυχιούχος του Πανεπιστημίου Αθηνών ήταν η Μικρασιάτις Ι. Βλαστού, στα 1899.

Το Διδασκαλείον Θηλέων Φανερωμένης καταργήθηκε το 1937 και αντικαταστάθηκε το 1943, από την αποικιακή κυβέρνηση, με το Διδασκαλικόν Κολλέγιον Θηλέων, πάλι στη Λευκωσία, με διετή φοίτηση και διδασκαλία στην ελληνική γλώσσα. Κατά το σχολικό έτος 1944-45 ο αριθμός των φοιτητριών ήταν 15, ενώ αντίστοιχα κατά το ίδιο σχολικό έτος ο αριθμός των φοιτητών πρώτου και δεύτερου έτους στο Διδασκαλικόν Κολλέγιον Μόρφου ήταν 72 άρρενες φοιτητές. Έως το σχολικό έτος 1953-54 σημειώθηκε αισθητή αύξηση στον αριθμό των φοιτητών και των δύο φύλων, γιατί εν τω μεταξύ η μισθοδοσία των δασκάλων και γενικά οι συνθήκες εργασίας είχαν καταφανώς βελτιωθεί. Έτσι κατά το έτος αυτό ο αριθμός των φοιτητών ανήλθε στους 138 και ο μικρός αριθμός των 15 φοιτητριών έγινε 79. Το 1958 ενώθηκαν και συστεγάστηκαν τα δύο κολέγια έως ότου ιδρυθεί το 1959 επισήμως, πια, η Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου για αμφότερα τα φύλα (Παπαξενοφώντος, 1966: 70).

Επιλογικά

Όπως έγινε αντιληπτό η γυναικεία εκπαίδευση πέρασε από πολλά στάδια και από πολλές αντιξοότητες για να φθάσει στη σημερινή πραγματικότητα, που όλα τα κορίτσια συνεκπαιδεύονται με τα αγόρια και στην πρωτοβάθμια και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και μάλιστα δωρεάν. Σήμερα χιλιάδες κορίτσια στον τόπο μας και εκατομμύρια σε όλο τον κόσμο κατακλύζουν τα πανεπιστήμια με μεγαλύτερους αριθμούς εισαγωγής και με υψηλότερο ποσοστό επιτυχίας, τις περισσότερες φορές από τα αγόρια της ηλικίας τους. Και είναι αυτές οι μορφωμένες και με πολλά πτυχία κοπέλες, οι οποίες διεκδικούν και καταλαμβάνουν την αρμόζουσα θέση τους στον πνευματικό τομέα και στην εργοδοσία. Όχι όμως ακόμα απόλυτα, στην ιεραρχία, αφού στις υψηλότερες βαθμίδες προτιμώνται, δυστυχώς, έως σήμερα οι άρρενες συνυποψήφιοι.

Θα πρέπει να σημειωθεί εν κατακλείδι, πως στη χειραφέτηση και στην ιδιαίτερα απαιτητική ανάγκη εκπαίδευσης και εργοδότησης εκτός οικίας συνετέλεσαν τα πολλά και φρικτά αποτελέσματα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, της Μικρασιατικής Καταστροφής, του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και κυρίως η εισβολή των Τούρκων το 1974 στο νησί μας. Μετά από κάθε πόλεμο και καταστροφή edημιουργείτο μεγάλη ώθηση και εξαιρετικά οξεία ανάγκη βιοπορισμού. Τα κορίτσια έπρεπε να μορφωθούν όσο το δυνατόν περισσότερο, για να μπορέσουν να βγουν στην κοινωνία και να έχουν τα εφόδια να εργαστούν.

Επίσης θετικά προς τη χειραφέτηση και στροφή στην εκπαίδευση των γυναικών συνέτειναν οι εξελεγμένοι άνθρωποι που κατέφυγαν στην Κύπρο μετά το 1922, οι επαναπατριζόμενοι Κύπριοι, κυρίως από την Αίγυπτο, από την Αλεξάνδρεια και το Κάιρο και τις Ηνωμένες Πολιτείες και Αμερικής, οι οποίοι έφεραν νέο και μοντέρνο πνεύμα ζωής και συμπεριφοράς στο πάτριο έδαφος. Έτσι άρχισαν βαθμιδόν να υποχωρούν οι προκαταλήψεις και να περιορίζονται οι απαγορεύσεις. Ευτυχώς σήμερα έχει κατανοηθεί, ότι στη σύγχρονη κοινωνία πρέπει να βλέπουμε τον άνθρωπο ως άνθρωπο με ό, τι πνευματικό προσόν και όποια αξία μπορεί να έχει ασχέτως φύλου.

Από το 1959 με τη συνεκπαίδευση στην ανώτερη εκπαίδευση, ύστερα από την ίδρυση της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Κύπρου και κυρίως από το 1993, χρονιά κατά την οποία, λειτούργησε το Πανεπιστήμιο Κύπρου, ως η ανώτατη βαθμίδα της εκπαίδευσής μας, η πορεία και η αντιμετώπιση από την κοινωνία και των δύο φύλων, γίνεται απρόσκοπτα και χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα έναντι του ενός ή του άλλου φύλου.

Βιβλιογραφία

- Βελέλης, Α. (1908). *Ο Καποδίστριας ως θεμελιωτής της δημοτικής εκπαίδευσης εν Ελλάδι*. Εν Αθήναις: Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων.
Γληνός, Δ. Α. (1925). *Ένας άταφος νεκρός. Μελέτες για το εκπαιδευτικό μας*

- σύστημα. Αθήνα: Αθηνά.
- Χριστοδουλίδης, (1966). *Δελτίον Ομίλου Παιδαγωγικών Ερευνών Κύπρου*, 9-10. Λευκωσία.
- Καραγιαννοπούλου-Δούκα, Ε. (1967). *Θηλέων Αγωγή. Στη Μεγάλη Παιδαγωγική Εγκυκλοπαίδεια*, τόμ. 3ος.
- Λέφας, Χ. (1942). *Ιστορία της Εκπαιδεύσεως*. Αθήνα: Ο.Ε.Σ.Β.
- Μαραθεύτης, Μ. (1992). *Το Κυπριακό Εκπαιδευτικό Σύστημα. Σταθμοί και Θέματα*. Λευκωσία: Αυτοέκδοση.
- Μυριανθόπουλος, Κ. Ι. (1946). *Η παιδεία εν Κύπρω επί Αγγλοκρατίας 1878-1946*. Λεμεσός: Αυτοέκδοση.
- Μωραΐτης, Δ. Γ. (1953). *Ιστορία της Παιδαγωγικής*. Αθήνα.
- Κωνσταντινίδης, Γ. (1873). *Οδηγός ήτοι εγχειρίδιον της προκαταρκτικής διδασκαλίας προς χρήσιν των δημοδιδασκάλων*, Αθήνα.
- Παλαιολόγος, Γ. (1938). *Εκπαιδευτικά – Κοινωνικά Προβλήματα*. Αθήνα: Τυπο-Μυρτίδη.
- Περισιάνης, Κ. Ι. (1930). *Ιστορία των Ελληνικών Γραμμάτων από της Τουρκικής κατακτήσεως μέχρι της Αγγλικής κατοχής (1571-1878)*. Λευκωσία.
- Περσιάνης, Π. (1998). *Ιστορία της Εκπαίδευσης των κοριτσιών στην Κύπρο*. Λευκωσία: Πολιτιστικές Υπηρεσίες.
- Περσιάνης, Π., & Πολυβίου, Π. (1992). *Ιστορία της Εκπαίδευσης στην Κύπρο*. Λευκωσία: Π.Ι.Κ.
- Σολομωνίδης, Χ. Σ. (1962). *Η Παιδεία εν Σμύρνη*. Αθήνα.
- Σουρμελής, Δ. (1834). *Ιστορία των Αθηνών κατά τον υπέρ ελευθερίας αγώνα, εν Αιγίνη*.
- Σπυριδάκης, Κ. (1968). *Το εν Κύπρω Εκπαιδευτικό Σύστημα*. Λευκωσία.
- Ταλιαδώρος, Δ. Η. (2014). *Η Ιστορία του Ιερού Ναού Παναγίας Φανερωμένης και η προσφορά του στον Ελληνισμό της Κύπρου*, τόμ. Α΄. Λευκωσία: Ιερός Ναός Παναγίας Φανερωμένης.
- Τζουμελέα, Γ. Σ., & Παναγοπούλου, Δ. Π. (1933). *Η Εκπαίδευση μας στα τελευταία 100 χρόνια*. Αθήνα: Δημητράκος.
- Χριστοφίδης, Μ. *Τα σχολεία της Λάρνακος – Σκάλας*. Μελέτη.

Μαρία Μιχαλίδου

Επιθεωρήτρια Δημοτικής Εκπαίδευσης δ.φ.
Μπουμπουλίνας 10Α, 2019 Στρόβολος Λευκωσία
Τηλ.: +357 22422922 / 99434922